

*Hydrot. Professor Dr Em. Lindström
vårdnads utg.*

BREV FRÅN LARS LEVI LÆSTA-
DIUS I SVEN NILSSONS
BREVSAMLING

UTGIVNA AV

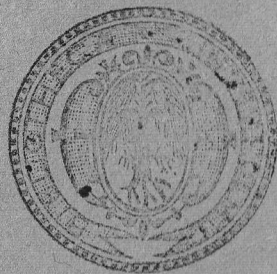
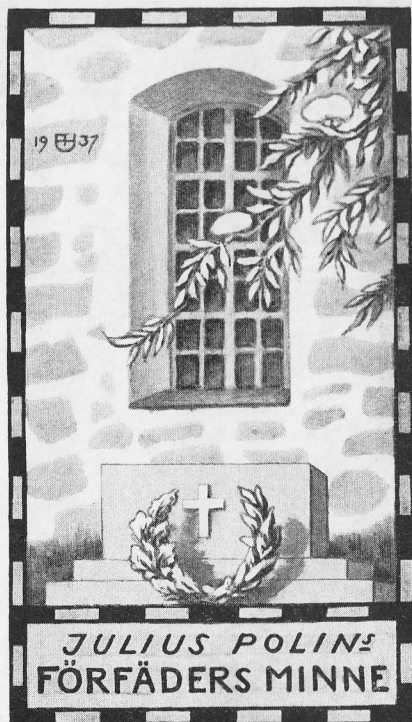
BROR OLSSON

Särtryck ur Årsbok för
Västernorrlands läns hem-
bygdsförbund år 1934.

HÄRNÖSAND 1934
HÄRNÖSANDS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

TP
Kyrkohist. 2 kapitel
Læstadius

ÅBO AKADEMI
TEOL. FAKULT.

BREV FRÅN LARS LEVI LÆSTADIUS I
SVEN NILSSONS BREVSAMLING

UTGIVNA AV

BROR OLSSON.

I professor Sven Nilssons brevväxling i Lunds universitetsbibliotek ingå 7 brev från Lars Levi Læstadius från åren 1829—1843. Av dessa äro 6 (N:o 1—6 härnedan) ställda till Nilsson själv, medan 1 (N:o 7) saknar uppgift om vem som varit adressaten: efter allt att döma har det varit avsett för professor Anders Retzius i Stockholm.

Lars Levi Læstadius var en om sitt eget liv mycket förtegen natur. Vad han meddelar om sina egna förhållanden, t. ex. i sin tidskrift *Ens ropandes röst*, är icke särdeles mycket. Under sådana omständigheter vågar jag förutsätta, att varje nytt bidrag till belysande av hans levnad, som kanske djupare än någon annan ingripit i övre Norrlands historia, skall vara välkommet, och då de här publicerade breven veterligen icke utnyttjats av någon forskare¹⁾, har jag ansett det riktigast att återge dem in extenso. Förutom i Lunds universitetsbibliotek finnas brev från Læstadius i Uppsala universitetsbibliotek och Vetenskapsakademiens bibliotek, vilka varit allmännare bekanta och även använts, bl. a. av Elisabeth Curtelius i hennes lilla bok *Carl Eric Læstadius och hans broder Petrus*. Det är min förhoppning att framdeles med benäget tillstånd av vederbörande bibliotek kunna meddela något även ur dessa brev.

De här avtryckta breven äro visserligen icke särdeles rika på rent personhistoriskt material. Intressantast äro i det hänseendet

¹⁾ I vilken utsträckning breven använts av Læstadius' senaste biograf, K. Castrén, som sett dem, i hans *Kiveliön suuri herättäjä L. L. Læstadius* (Helsingfors 1932), undandrar sig mitt bedömande.

ÅBO AKADEMIS BIBLIOTEK

TF Kyrkohist.

1420312792

brev 6 och 7 med notisen, att Læstadius redan den 28 sept. 1829 hade en son och en dotter (se anm. not 35). Men dessa brev belysa på ett förträffligt sätt den fattige lappmarksprästens oegennyttiga kärlek till naturvetenskapens studium, och dessutom kasta de åtskilligt nytt ljus över Læstadius' samarbete med den stora franska vetenskapliga expeditionen i Lappmarken 1838—41. Tyvärr slutar brevväxlingen före det stora religiösa genombrottet i Læstadius' liv 1845, men brev 6 med sitt skarpa klander av den otacksamhet och oredlighet, som en resande naturforskare gjort sig skyldig till, kan på sitt sätt sägas förbåda den kommande väckelsepredikanten. Jag gör särskilt uppmärksam på en liten detalj i detta: det är uttrycket »väcka till besinning», som här antyder en fördjupning i Læstadius' religiösa liv ifrån den korrekt ämbetsmannamässiga hållning, han som bekant tidigare intagit i sin prästerliga gärning. Det förtjänar dessutom framhållas, att Læstadius i sin strävan att finna rent förnuftiga förklaringar till åtskilliga av den lapska mytologiens föreställningar står helt kvar på den samtida rationaliserande teologiens standpunkt.

Stilistiskt sett kunna Læstadius' brev icke sägas stå synnerligen högt; han kan inte mäta sig med sin samtids stora brevskrivare, allra minst med en Tegnér. Ordvalet är tämligen stereotyp och satssammanhanget tungt. Man måste emellertid taga med i beräkningen, att det huvudsakligen är naturvetenskapliga frågor han avhandlar med sin vän professor Nilsson, och det kan med fullt fog påstås, att han härvid träffat den rätta tonen, en kärv och saklig stil. Om meningen i breven behöver man knappast på något ställe stanna i ovisshet, och för de få ställen, där förklaringar behövas, hänvisar jag till noterna. För att ge ett så tidstroget intryck som möjligt har jag noggrant bibehållit brevens ordalydelse och stavning; endast interpunkteringen har jag ändrat i enlighet med nu i allmänhet gällande regler.¹⁾

¹⁾ De nedan avtryckta breven voro avsedda att jämte kommentar publiceras i Arkiv för norrländsk hembygdsforskning, men då det är ovisst, när nästa häfte av Arkivet kommer att utgivas, meddelas breven i denna årsbok. Lars Levi Læstadius har f. ö. både genom härstamning och utbildning beröringspunkter med Västernorrlands län.

Red:s anm.

Höglärde samt vidtberömde Herr Professor!

För ärade skrifvelsen af den 6 te April jemte dermed följande häfte af Skandinavisk Fauna skyndar jag att aflägga min ödmjukaste tacksägelse. — Ehuru jag icke är synnerligen långt kommen i den gren af naturhistorien, som är föremål för Herr professors outtrötteliga bemödande, skulle det likväl blifva mig ett synnerligt nöje att i någon mohn kunna bidraga till den älskliga vetenskapen med den ringa gärd, som mina omständigheter kunna medgifva. Jag måste likväl tillstå, att jag icke haft tillfälle att från barndomen vänja mig med jagt. Dertill saknas vist icke tillfälle i det fogelrika Lappland, men högst knappa omständigheter hafva under de åtskilliga resor, hvilka jag ofta med mycken ansträngning företagit för Botaniken, nekat mig nöjet att föra med skjutgevär, då jag nämligen måst bära så väl mat som kläder och papper på egen rygg. Emellertid anser jag icke för någon omöjlighet att lära mig skjuta, om jag kommer i tillfälle att få uti¹⁾ en god hagelbössa. Här är verkligen så god tillgång på fogel, att sådant skall blifva icke allenast ett nöje utan äfven till nytta för hushållningen. Den enda upplysning, jag för det närvarande kan gifva rörande foglarne, inskränker sig allenast till vissa större och allmännare foglars Geografiska utbredning inom Lappmarken, hvilket framdeles, när bättre tid yppas, skall aflemnas.

Rörande fiskarne samt fiskerierne i Lappmarken tror jag mig äga bättre erfarenhet, emedan jag oftare fått deltaga deruti sjelf. Jag får icke tillfälle att denna gången gifva en förteckning öfver alla de särskilda sorter, som äro bekante eller sedde inom Lapplands gränser. Jag får endast anmärka, att här finnas 3 sorter fisk, af hvilka 2 ne icke förekommit mig under mina resor å södra orten²⁾. Af dessa är den första äfven den allmännaste i hela Lappmarken och är utan tvifvel *Salmo lavaretus*, Lin[nés] faun[a] sv[ecica], den leker i slutet af November och början af December. Den andra sorten kallas af Inneånarne *asp*, på lapp-

ska *vuodak*; monne detta är samma *asp*, som finnes på södra orten, eller *Cyprinus aspius*, Lin[nés] faun[a]? Den skiljes af Lappska fiskare från siken endast genom sina längre och gröfre taggar på gahn eller gälen, och leker i början af October i strömar. Den 3 dje kallas af innevånarne: *kafvelfisk*, på lappska kätjok, som skulle vara *Salmo albula* Lin[nés] faun[a], men hvarken beskrifvning eller lektid passar på vår efter Linné, ty denna så kallade kafvelfisk leker midt i vintern eller i Februarii månad. Det skulle verkligen vara intressant att veta, om dessa alla finnas på södra orten. Här i Torneå Lappmark har jag [icke] hört talas om mer än 2 ne sorter, nemligen fisk och asp; men i Piteå Lappmark, hvarest de fiskrikaste sjöarne finnas, äro bestämt 3 sorter. Att få en lefvande filfras³⁾ till Stockholm kunde icke blifva någon omöjlighet, men födan och transporten torde blifva något kostsam. Här har jag icke hört talas om hvarken varglo eller kattlo, men i Luleå Lappmark, till exempel i Quickjock, finnas båda. Men här finnas då mycket mera villrenar⁴⁾, som icke äro sedde hvarken i Luleå, Piteå eller Umeå Lappmarker, förr än i Jemtland. Det är för dessa som jag ville inbjuda Herr professorn att taga en sommar tuor(!) hit en sommare för att kunna deltaga i en villrens jagt. Herr professorn borde då komma till den första maj och vara här till midsommar. Sedan skulle vi följas åt till Norrige och vanka omkring, måhända till Nord-Cap, komma tillbakas till medium af september, och då anställa villrens jagt till medium av october. Jag vore öfvertygad, att en sådan resa skulle icke allenast blifva för Herr professorn sjelf utan äfven för vetenskaperna af största vigt.

Med största högaktning framleffer Herr professors ödmjukaste tjenare Karesuando 26 te april 1829

Lars Levi Læstadius.

[I vänstra marg.:] Fogden Hofstett⁵⁾ med sin Fru anlände hit den 21 sta April och bådo om sin hälsning till Herr professorn.

Höglärde samt vidtberömde Herr Professor!

Det Bref, som Herr Professorn jemte sista då utkomna delen af Fauna Svecica tillsände mig med fogden Hofstett, besvarade jag då med löfte att framdeles lemna några svar på de frågor, hvilka Herr Professoren der framställt, så vidt mina svaga insikter i Zoologien och Jägare vetenskapen kunde medgifva. Detta löfte har likväl icke blifvit uppfyllt av den orsak, att jag ännu ville rådföra mig med några gamla Jägare i medlersta Lappmarken, som jag specielt känner och för hvilket ändamål jag ämnade göra en resa till Jockmock förrleden vinter, men i anseende dertill, att jag är ensam prest på stället samt trägna Embets förrättningar sysselsätta mig om vintern, då Lapparne äro häromkring församlade, med hvilka jag äfven håller husförhör i kåtorna, blef denna resa förhindrad. Då jag nu förmodligen på Herr Professorens recommendation blifvit hedrad med kallelse af Jägare Förbundet att vara Corresponderande ledam. af dess samfund (hvilket förtroende jag häldst hade önskat att få undanbedja mig såsom icke varande jägare i ordets bemärkelse), så har jag måst lemna en uppsats⁶⁾, som härmed följer, hvaraf Herr Professorn torde meddela innehållet till respective Förbundet, så vidt der finns något, som förtjenar att vetas eller som icke är förut bekant. Om Herr professorn anser det löna mödan, vill jag framdeles med nöje lemna uppgifter, så vidt jag känner, om vissa foglars samt fiskars framträngande mot norden, ehuru jag upriktigt tillstår, att jag icke känner en del smärre foglars vetenskapliga namn. Det kommer deraf, att jag icke äger någon hagelbössa eller sparfhagel, som förmodligen icke fås närmare än från Stockholm. Om Herr professoren på någon auction eller annars kunde komma öfver någon hagelbössa, så anhåller jag, att Herr professorn täcktes lösa in en sådan för min räkning. Jag har af Landtbruks Academien fått ett litet resestipendium⁷⁾ för att samla åtskillige frön och rötter från fjellen och anmodat professor Carling⁸⁾ att derföre inköpa några Böcker. Jag hoppas att derifrån kunna få

så mycket pengar, som fordras till inköp av en Bössa och litet hagel. Professor Carling torde äfven hafva den godheten att låta Bössan, ifall den kunde fås så snart, medfölja Böckerna, som skola afhämtas af Handlanden Lithner från Haparanda.

Det är skada, att jag vid denna uppsats icke haft för mig Herr Professorens Fauna 1:sta delen. Den hade blifvit bortlånt. Inneliggande bref ber jag Herr Professoren vara god och lemna till Jäg. Förb. Jag anhåller äfven, att Herr professorn tacktes framföra min vördsamma hällsning till Prof. Retzius⁹⁾. Jag har här för Hans räkning ett Jerf skelett, hvilket jag skall skicka framdeles vid tillfälle, så framt han nu mera behöfver det, då han fått sådant äfven från Quickjock.

En ganska kall och regnig vår hafva vi haft här. Blir icke sommaren bättre, så har man intet godt att hoppas i Norrland. Med högaktning har äran framhärda Herr Professorens

ödmjukaste tjänare
L. L. Læstadius

Karesuando den 30de Junii 1830.

3.

Karesuando den 20de Junni 1833.

Höglärde samt vidtberömde Herr Professor!

För några dagar sedan hade jag nöjet emottaga Herr Professorens ärade skrifvelse af den 12te maji, hvarföre jag härmedelst får aflägga min förbindligaste tacksägelse. — Den Jaktbössa, hvilken jag på Herr Professorns recommendation haft äran emottaga af Jägare Förbundet¹⁰⁾, har visserligen varit mig både till nytta och nöje under den tid, jag redan begagnat den, och får jag därför ännu en gång förnya min ödmjukaste tacksägelse för denne present. Men det värsta är, att de knallhattar, som medföljde bössan, nu börja bli slut, och då jag icke har någon säker Commissionair i Stockholm, vill det bli svårt att få sådane å nyo, ty på närmare håll finnas knallhattar icke. Äfven finare hagel

tryta, hvarförutan smärre foglar icke kunna fås. Jag anmodade väl Herrar Vrigt et Stenius¹¹⁾, hvilke förrleden sommare uppehöllo sig här någon tid, att skaffa mig knallhattar och Sparfhagel, och skref jag äfven särskildt derom till Prof. B. Fries¹²⁾ i Stockholm emot löfte att leverera en och annan fogel, men anti[n]gen har det fallit i förgätenhet eller hafva desse Herrar icke fått tillfälle att skicka sådant. Jag är således utan båda delarne. En hagelform för större fogel har jag ändteligen kommit öfver, men för smärre fogel har jag intet passande hagel.

I sådana omständigheter kan jag icke mycket lova af de requisita, som herr Professorn önskar. Ägg vore det enda, om sådane skulle öfverkommas. Huruvida Sidensvansen, Domherren och Lappskatan någonsin kläcka här, har jag mig icke bekant. De 2 ne förstnämde lära knapt vara sedda här å orten. Af Lappskatan synes ett och annat par om hösten, men svårt lär det blifva att finna dess ägg. Ägg af Sjöfoglar pläga oftare finnas. Af allt, som kan finnas, skall jag visserligen bjuda till att skaffa för Herr Professorns räkning, ehuru min tid icke alltid medgifver att vända uppmärksamhet åt de föremål, som kunna förekomma och äfven finnas af en som reser i och för vetenskapen. I synnerhet måste jag bekänna min oslöghet¹³⁾ att rätt flå och uppstoppa foglar, hvadan de skinn, som möjligen kunna öfverkommas, vist icke lära blifva riktige efter konstens reglor. Med anhållan, att inneslutne billet benäget vid tillfälle lemnas till Fries, innesluter jag mig i Herr Professorens fortfarande åtanka, samt framhärda Herr Professorens

ödmjukaste tjänare
L. L. Læstadius.

4.

Karesuando den 18de November 1839.

Höglärde samt vidtberömde Herr Professor, Riddare af Kongl. Nordstjerne orden!

För att visa, att jag icke alldeles glömt de tjenster, Herr Professoren visat mig, tager jag mig friheten härmed öfversända

några torkade skinn af möss och Lemlar, jemte en oflådd Hackspett, som jag sköt här på sena hösten. Jag har i allmänhet mycket svårt för att få smärre foglar, så att de kunde blifva igenkänliga, hvilket nog äfven kan synas af de här följande Rått-skinnen. En ibland dem, på Finska kallad *Ruskia hiiri*, har jag icke kunnat få rätt på i Faunan, och ehuru jag väl en gång förut skickat ett exemplar deraf till B. Fries i Stockholm, har jag dock icke fått veta dess namn. Detta hoppas jag Herr Professorn låter mig veta, ifall det är något rart. *Ruskia hiiri* är ett Skadedjur, som klifver opp efter väggarne på hyllor och vindar och biter sönder kläder, skor, linne, m. [m.], äter bröd samt andra matvaror¹⁴). Fälltlämmeln, ehuru mycket allmän här i trakten, gör icke så mycken skada på kläder, men drar och samlar gryn, caffè och annat smått, som han orkar med. Den större eller *Lemmus amphibus*¹⁵) finns här äfven och gör skada på Potäterne i kryddgården. *Sorex araneus*, Fen. *Karinenä*, på Lappska *Svitek*, finns äfven temmeligen allmänt här i trakten, men *sorex fodiens*, hvaraf en unge här medföljer, är sällsyntare. Nybyggarne tala om en vatten råtta, som skall vara alldeles kolsvart och stor som en hundvalp. Kanske är det endast en äldre *sorex fodiens*. Jag har ännu icke kunnat få se den. Vi hafva i höst varit hemsökta af Fjell Lemmelns vandring, hvilken jämte Fält Lemmeln gjort mycken skada på åker och äng och gör ännu skada på Höhässjorna, så länge vintern varar. Fjell Lemmelns Curs är ifrån vester till öster eller nordöst. Jämte Lemmel vandringen ser man nu äfven tekn till flyttande rypor. Det är en allmän tro, att efter fjell lemmelns vandring kommer äfven allt annat villebråd i större mängd. Hvad Räfvar, Hermeliner och dylika mössätare beträffar, torde detta hafva sin naturliga grund¹⁶). Den af äldre författare lemnade uppgiften, att Renen slukar fjell lemmeln, är icke ogrundad, antingen detta sker af en slags anthipathi eller af smak för köttet är icke bekant, men Renen mår illa deraf och får utsot.

Till Fransmännens disposition har jag i denna höst lemnat ett sammandrag af 9 års meteorologiska observationer, anställde

i Karesuando¹⁷). I slutet är fogad en förteckning på här befintliga djur, foglar och fiskar jämte deras flyttning och lektider. Herr Gaimard mente, att arbetet skulle snart komma att tryckas i Paris. Deraf torde Herr Professorn få inhämta, hvad som finns här, så vidt jag kunnat få reda på namnen efter Faunan och Hr Wrights anvisning under den tid, han uppehöll sig här. Fiskarne har jag uptagit efter Herr Professorns anvisning uti Prodromus ictyol[ogiæ Scandinavicæ], men jag kan dock icke vara så säker att alltid hafva träffat det rätta. Uti Lappmarkens större sjöar finnas troligen ännu flere mindre väl kände fisksorter. För att undersöka dessa borde en Ichtyolog resa genom Lappmarkerna hela vintern och passa på Lektiderne.

Våra Fransmän togo denna höst samma väg som förra året nemligen ifrån Alten till Karesuando, och befattade sig nu mest med att måla Lappar, hvartill de medhade ett par skickliga artister, så att jag förmodar, att denna del af deras undersökningar skall lyckas väl, i synnerhet om de nu, såsom beslutat var i Karesuando, resa genom alla Lappmarker på vinterföret, hvarigenom de kunna samla en så stor mängd af fysionomier, som de nånsin hinna måla. Men om man undantager deras fysiska och astronomiska observationer, som öfvervintrade i Alten, så tycker jag, att de öfriga reste mest bara för oskull¹⁸). Ingen tycktes befatta sig med Djur, foglar, fiskar eller insecter. Botanisten Herr Martins måste beständigt sitta och hålla i uret, medan Herr Bravais¹⁹) observerade på sina fysiska och astronomiska instrumenter. Hade denna expedition varit bättre inrättad, så att hvar och en fått fördela sig efter beskaffenheten af sin vetenskap, så tror jag vist, att med de stora omkostningar, som Expeditionen redan gjort, något nyttigt kunnat uträttas, och kostnaden skulle i alla fall hafva blifvit mindre. Blotta resan ifrån Alten till Karesuando kostar öfver 1000 de Rdr.

Med Högaktning har äran framhärda Herr Professorens och Riddarens

ödmjukaste tjänare
L. L. Læstadius.

Karesuando i Torneå Lappmark d. 6 December 1840.

Höglärde samt vidtberömd Herr Professor, Riddare af Kongl. Maj:ts Nordstjerneorden!

Jag får härmedelst aflägga min förbindligaste tacksägelse för ärade skrifvelsen af den 30de October, hvilken jag i dag emot tagit och hvaraf jag inhämtat, att den ask med några torkade Lemmelskinn m. m. icke kommit Herr Professoren till handa för än i October, ehuru den afgått härifrån i början af Januarii. Herr Professoren torde deraf finna, huru svår Communicationen är härifrån. Jag anade redan, då jag genom bref af Professor Wahlberg²⁰) i Stockholm blef underrättad, att asken icke kommit fram dit, att den torde hafva gått förlorad. Det skulle måhända icke vara så svårt, att få de begärdta Lemmelarterne med hull och hår, om det icke vore just den omständigheten, att Communicationen härifrån är så oefferrättlig, och det beror endest på lyckan, om någon resande från Norrige reser härförbi directe till Stockholm.

Detta är ett skäl, hvarföre jag icke kan lofva någonting väsendtligt i zoologisk väg. Det andra är, att jag är öfverlegad af Botanisterne, så att om jag skulle fara efter det zoologiska, skulle det troligen icke blifva hvarken hackat eller malet i någondera grenen. Det enda, jag kan lofva, är att taga i förvar det som händelsevis kan öfverkommas, och derest jag icke är säker om namnet på det förekommande zoologiska föremålet, jag då måste vända mig med förfrågan till den som bättre känner det. För amphibier och Fiskar borde sprit vara att tillgå, men nu hafva vi ett absolut brennvinsförbud för hela Lappmarken med 50 Rdrs plikt för den som för sådant²¹).

Första delen af »Fragmenter i Lappska mythologien»²²) har jag nu färdig i manuskript, men som det icke hörs något af Fransmännen, för hvilkas räkning jag egentligen gjort mig mödan, så torde manuskriptet ännu komma att stanna quar hos mig någon tid. Deribland förekomma några mythologiska föremål,

om hvilkas naturliga grund jag gerna önskade inhämta en erfaren zoologs omdöme. Deribland kan först nämnas norrländska och Lappska allmogens tro på ormstenarnes undergörande kraft; af en gammal Bok, kallad *Francisci Redi Experimenta*²³) finner jag, att tron på ormstenars undrgörande kraft skall finnas ända i Indien. Såsom barn har jag hos en nybyggare i Luleå Lappmark sett ett par så kallade ormstenar. Jag vågar således fråga, om det är möjligt, att några ormstenar finnas, d. v. s. om uti vissa individer af ormslägtet kunna finnas några Stenbildningar, som kunnat gifva anledning till den allmänna Folktron? Och monne icke äfven denna Folktro finnes i Södra Sverige? — Ett annat mythologiskt föremål är den så kallade *Ganfluge* (omtalad af norska författare)²⁴), af hvilken troligen de gamles *Ganviken* fått sitt namn. Nu är det en allmän tro uti norra delarne af Finnland, att det finns uti vissa kärr ett mycket giftigt insect, som förorsakar pest ibland Boskapen, och till och med menniskan är i fara för lifvet, om hon blir biten af denna insect. Men den skall vara mycket liten och svår att få uti. Bönderna i Råvaniemi²⁵) försäkra, att de sett, huru den skjuter, som de säga, eller far som en pil mot kreaturet, och straxt derefter börjar kreaturet att skälfta och grufligen plågas samt dör innom ett dygn. Frågas alltså, om icke de uppgifter, Linné fått i trakten af Kemi om den så kallade *Furia infernalis*²⁶), må äga någon grund? Finns ett sådant giftigt insect, hvilket jag i anseende till många sammanställande uppgifter är benägen att tro, så blir det äfven troligt, att de gamle Spålapparne känt konsten att fånga detta insect uti sina *Ganaskar*, och att de dermed verkligen skadat folk.

Ett annat mythologiskt föremål är de på Norska så kallade *marmæler*²⁷), som tros vara unge af Sjödjuret *Trichæcus manatus*²⁸) L., men dessa vistas ju endast i hafvet? Då nu den anonyme hos Leem förmäler efter Lapparnes berättelser, att ett slags barnlika väsenden vistades i kallkällor och fångades samt spisades såsom välsmakande, så frågas, om det finns något slags djur, som har likhet med barn och som vistas på land eller i kallkällor? En nybyggare här i Karesuando säger sig hafva sett ett sådant

djur i Elfven. Man skulle annars kunna gissa på ungar af Bäfver eller utter, men dessa djur äro så mycket kända af folket för att kunna förblandas med mythologiska väsenden. Jag skulle vara ganska intresserad af att höra Herr Professorens omdöme rörande de nu nämnda föremålen, om möjligt förr än jag lemnar ifrån mig manuscriptet.

Med högaktning har äran framhärda Herr Professorens och Riddarens

ödmjukaste tjänare
L. L. Læstadius.

P. S. Om någon resande från Norrige kommer här öfver i vinter, skall jag försöka pracka på dem några oflådda exemplar af de begärda Lemmelarterna.

6.

[Med Nilssons stil:] Besv. ^{27/6} 43.

Högädle samt Höglärde Herr Professor, Riddare af Kongl. Maj:ts Nordstjerne orden!

Då jag icke kan vara säker, att någon af mina Correspondenter i Lund — Ringius eller Lindblom²⁹⁾ — råka vara hemma, nödgas jag be om ursäkt, att jag vågar besvara med en sak, som endast i förbigående hör till Zoologien. Malm³⁰⁾, till hvilken innelykta brev är adresserad, har under sin vistelse i Jukkasjärvi burit sig skamligt och otacksamt åt, i det han lägrat Mamsell Linstedt, som efter Malmens afresa fått barn, till stor sorg för fadern. Denne eller Pastor Linstedt³¹⁾ andas bara hämd emot Malm, men jag har föreställt den arma bedragna flickan, att hämden icke kan hjälpa hennes fallna anseende, utan att hon borde försöka skriva till Malm för att väcka honom till besinning. Detta har mamsell Linstedt nu gjort, och jag anhåller blott, att brevet blir på något vis Malm tillständt, utan att han behöfver veta, genom hvilken det kommit. Får se, om monsieur Malm

svarar på Mamsells Linstedts bref. I naturhistoriskt hänseende har jag ingenting af vigt att förtälja. Jag har väl försökt att spana efter de 3 arter Hermeliner, som finnas här oppe för att kunna skicka till jämförelse, efter Prof. Sundevall sagt mig, att den *Erminea major*³²⁾, som finnes upptagen i Herr Professorns Fauna, icke är densamma, som jag mente, och hvaraf Sundevall³³⁾ fått ett exemplar härifrån; men fångsten vill icke lyckas så bra hvarken med Hermelinerna eller med *Mus rutilus*, som äfven blifvit rar efter den stora fjellmössvandringen. Dock är ett par Exemplar fångade af den sistnämde.

Med högaktning har äran framhärda Herr Professorens och Riddarens

ödmjukaste tjänare
L. L. Læstadius.

Karesuando i Torneå Lappmark den 13de maji 1843.

7.

S. H. T.

Vördade Bror!

Jag hade bordt besvara brevet med samma Bud, som förde hit det, men de båda pastorerna hade så brottom vid återresan, att jag icke fick tillfälle. Jag vill nu hoppas, att De lyckligen kommit till Stockholm, och att de bättre mundteligen kunna förtälja Resans förlopp än jag kan göra det skriftligen. — Till Professor Nilsson ber jag om min vördsamma hälsning. Jag skref genast i vän³⁴⁾ och besvarade hans bref. Jag vill hoppas, att det riktigt framkommit. För Hans och kära Brors sak har jag utan skjutgevär föga eller intet kunnat uträtta i denna sommare. Annars håller jag på att sätta opp några uppgifter om foglar och djur, det lilla, som jag kan hafva mig bekant, hvilken upsats jag framdeles vill sända. Det är först åt vintren, som här kan bli fråga om att få uti någon jerf. Prof. Nilssons Fauna första delen har jag haft, men kan icke erinra mig, åt hvilken jag länt den.

Jag kan således icke utlåta mig om jerfvens lefnads sätt etc., medan jag saknar sjelfva Boken, der man kunde jemföra om allt, som der är anfördt om åtskilliga i Lappmarken förekommande djur, stämmer öfverens med den erfarenhet, som lappske jägare hafva. Jag för min del är icke så hemmstadd i jägar väsendet, men jag känner personligen åtskilliga storskyttar och Björnkarlar, af hvilka jag kan få säkra anledningar och upplysningar om allehanda djurs och fåglars lefnadssätt.

Intet nytt från Lappland. Jag har nu jemt en son och en dotter³⁵). Någorlunda god års växt har blivit här. Min Hustru ber om sin compliment, och jag ber äfven hälsa, om det är någon i Stockolm, som har mig i åtanka. Med uppriktig vänskap och högaktning framleffer en aflägsen vän

L. L. Læstadius.

Karesuando den 28de September 1829.

P. S. Som Bror vet, äro Lapparne på sitt vis goda anatomer i anseende till Renens kropp³⁶), hvarest ingen Benkota finnes, som icke har sitt bestämda namn på lappska. Jag har länge önskat att för jämförelse få kännedom om de vetenskapliga namnen på Benen i Renens kropp, och jag vet ingen, som jag i detta afseende kan häldre vända mig till än Bror. Dertill fordras förmodligen, att härifrån afsändes ett Renskelette. Lappar såväl qvinnor som män utskära foster led för led icke allenast ur Renar utan äfven af menniskor, när omständigheterna så fordra, hvilket icke är ofinteligt, då man eftersinnar de otjenliga instrument, som de dervid måste bruka.

Anmärkningar.

1) Få uti = få tag i, jfr brev 5 och 7. 2) Beträffande uppgifterna här om fiskarna i Lappmarkerna jfr P. Læstadius, Journal för första året af hans tjänstgöring såsom missionaire i Lappmarken (Sthlm 1831) s. 329 ff. 3) Filfras = järv. 4) En uppsats av Læstadius i Tidskrift för jägare och naturforskare 1832 handlar just Om vilda renar. 5) Læstadius var liksom sin samtid icke noga med stavningen av namn; den riktiga stavningen är Hofstedt. 6) I den Nilssonska brevsamlingen ingår även en uppsats av Læstadius i utdrag om fiskarna i Lappmarken, men som

den har påskriften, att den avgivits Karesuando den 24 nov. 1831 och ankommit till förbundet den 23 febr. 1832, kan denna icke vara den här nämnda. 7) Understöd åt Læstadius för det isyftade ändamålet hade av Lantbruksakademien beslutats 1828. H. Jublin-Dannfelt, Kungl. Lantbruksakademien 1813—1912. 1 (Sthlm 1913) s. 154. 8) Olof Carling, d. 1834, professor vid Lantbruksakademiens experimentalfält. 9) Anders Adolf Retzius, f. 1796, d. 1860, professor vid Karolinska institutet. 10) På sammanträde den 15 dec. 1830 beslöt Jägareförbundet att för en på Professor Sven Nilssons förslag Læstadius tilldelad belöning på 66 rdr 32 sk. banco inköpa en bössa. A. Eklundh, Svensk jakt (1930) s. 260. 11) Wilhelm von Wright, den yngste av de tre berömda finska målärbröderna, f. 1810, d. 1887, framstående djurteknare, sist inspektör för fiskerierna i Bohuslän. I Tidskrift för jägare och naturforskare 1832 lämnade Wright en redogörelse för sin resa i Lappmarken med titeln: Anteckningar i zoologi och jagt under en resa till den höga Norden 1832. — Stenius tydligen någon medlem av den stora finska släkten Stenius. 12) Bengt Fredrik Fries, f. 1799, d. 1839, intendent vid zoologiska avelningen vid Riksmuseet i Stockholm. 13) Oslöghet, dialektord för »oskicklighet». 14) Nilsson anför denna passus ur Læstadius' brev i Skandinavisk fauna. 1 (2:a uppl. 1847) s. 367 och tillfogar i en not, att prosten Læstadius skickat ett exemplar från Karesuando. 15) Lemnus amphibus, vattenlemmel, Sorex araneus, allmän näbbmus, L. 16) Att vilttillgången ökas efter lemmelns vandring, är ett ofta betygt faktum, vilket givit anledning till åtskilliga mer eller mindre fantastiska förklaringar. Læstadius som den nyktre naturvetenskapsman han var har naturligtvis antytt den enda naturliga förklaringen. 17) Den franska vetenskapliga expeditionen under ledning av Joseph Paul Gaimard (f. 1790, d. 1858) ägde rum 1838—41, och resultatet av expeditionens undersökningar äro utgivna i Voyages de la Commission scientifique du Nord en Scandinavie, en Laponie, 16 vol. Paris 1843—48. Læstadius' Observations météorologiques à Karesuando ingå i T. 2: P. 2: p. 63—132. För sina insatser i expeditionens arbeten blev Læstadius riddare av Franska hederslegionen, säkerligen den ende lappmarkspräst, som någonsin hedrats med denna utmärkelse. 18) För oskull, vanlig form, såväl i tal som skrift, uppkommen genom falsk avdelning av förroskull. 19) Charles Frédéric Martins, f. 1806, d. 1889, fransk botanist. — Auguste Bravais, f. 1811, d. 1863, fransk fysiker. 20) Peter Fredrik Wahlberg, f. 1800, d. 1877, professor vid Karolinska institutet. 21) Redan tidigare hade förbud utfärdats mot införsel av brännvin till Lappmarken, men aldrig upprätthållits. För att hejda den alltmer tilltagade dryckenskapen bland lapparna utfärdades totalt förbud mot införsel och försäljning av brännvin i Lappmarken 1839. 22) Læstadius' Fragmenter i lappska mytologien har aldrig blivit utgivna, ehuru uppgift att så skett 1843 finns såväl i bibliografier som i Bygdéns Hernösands stifts herdeminne. Manuskriftet lär dock finnas i behåll och komma att utgivas. 23) Tron på de s. k. ormstenarnas undergörande kraft ingår i folkmedicinen litet varstans över hela jorden och är icke inskränkt till Indien. För Nordens vidkommande se I. Reichborn-Kjennerud, Ormen i nordisk folkmedisin (Norges apo-

tekerfor. tidskrift, Farmaceut.-videnskab. del. 1924) s. 29 ff. och 41 f. Den åsyftade boken är Francisco Redi, *Experimenta circa generationem insectorum* (Amsterdam 1686).
24) Jfr Knud Leem, *Beskrivelse over Finnmarkens Lapper* (Köbenhavn 1767) s. 483, säkerligen den författare, Læstadius anspelar på. 25) Rovaniemi, köping vid Kemi älv. 26) Såväl under Lapplands- som Dalaresan intresserade sig Linné mycket för de för renen och nötkreaturen skadliga arterna och skrev t. o. m. en särskild avhandling härom i Vetenskapsakademiens handlingar 1739 Om Renarnas brömskulor i Lappmarken. Det här åsyftade stället hos Linné har jag likväl icke kunnat återfinna. 27) Marmæle, norskt ord för ett mytologiskt väsen, havsman, som ansågs kunna tala med människor och avslöja förborgade hemligheter. 28) Valross. 29) Hans Henrik Ringius, f. 1808, d. 1874, botanist, sist kyrkoherde i Silfåkra i Skåne. — Alexis Edvard Lindblom, f. 1807, d. 1853, adjunkt i praktisk filosofi vid Lunds universitet, framstående botanist. 30) August Wilhelm Malm, f. 1821, d. 1882, intendent vid Göteborgs naturhistoriska museum. 31) Ingemar Lindstedt, kyrkoherde i Juckasjärvi 1831—55, efter det stora genombrottet i Læstadius liv den av lappmarksprästerna, som stod honom närmast, och medarbetare i tidskriften *En ropandes röst*. Malm synes icke ha gjort någonting för dotterns, Johanna Agathas, upprättelse, och hon blev sedermera gift med en nybyggare i Vittangi. L. Bygdén, Hernösands stifts herdeminne. 2 : s. 50. 32) Hermelin. 33) Karl Jakob Sundevall, f. 1801, d. 1875, professor vid Vetenskapsakademien. 34) I vän (vanligare: på vän) = »på måfå», »på försök». 35) Enligt Bygdéns herdeminne föddes de äldsta där upptagna barnen, dottern Eleonora 1827 och sonen Carl Johan först den 18/10 1829. Det är alltså tydligt, att Bygdéns datum för sonens födelse är felaktigt. 26, Lapskans stora rikedom på ord för allt som rör renen och renskötseln är allmänt känd.

